

V R T E C.

Časopis s podobami za slovensko mladino.

:: S prilogo „Angelček“. ::

Štev. 2.

V Ljubljani, dne 1. februarja 1910.

Leto 40.

Kaznovana bahavost.

Velike mačice snežene
na gozdič temen padajo;
z bremenom vedno težjim, večjim
drevo in grm obkladajo.

Pri starem hrastu vitek gaber
že skor do zemlje se šibi,
a hrast ohol ga ogleduje,
se smeje mu in govori:

„Zdaj, šibki gaberček, boš videl,
kaj zima je, in kaj je mraz.
Starosti nikdar ne učkaš
tako častite kakor jaz.

Še letos te pobere zima,
a jaz še stal bom nekaj let;
ej, potlej pa na starost pozno
rad šel bom v žarko peč se gret.“

Velike mačice snežene
na hrast mogočni padajo
in skoraj že z neznosno težo
ramena mu obkladajo.

Oj, to teži! Hrast stoka, poka —
in slednjič strašno zaječi.
Bahavi hrast na snežni zemlji
podrt, uničen, strt leži . . .

Njegove veje pa zadele
na gaber so, otesle sneg,
da vitki gaberček spet vstane
ravan in čvrst kot v vesne dneh.

„Zdaj imaš ti, oj hrast oholi,
kar meni prej obetal si,
jaz rešen sem prezgodnje smrti —
a hrast oholi, kje si ti?“

Mokriški.

Iz knjige sirot.

Josip Vandot.

II.

Drugi dan so pokopali na gorah ponesrečenega profesorja Žitnikarja. Nedaleč od velikega križa je bil izkopan njegov grob, poleg široke in mirne ciprese. V daljavi tam so stale bele gore in sinje planine. Naravnost na grob profesorja Žitnikarja so gledale. Ljubil jih je bil pokojni profesor in dostikrat je želel, da bi mogel vedno živeti kraj njih. In glej — izpolnila se mu je želja. Zdaj počiva pod belimi gorami in sanja večni sen o planinah. Planine pa gledajo na njegov grob, in mir vlada kroginkrog — sveti planinski mir.

Čez par dni pa je odpotovala uboga mati v mesto. Še enkrat je stopila pred odhodom na sinov grob, da se posloví od njega. Bilo je krasno jutro. Sive gore so bile vse posute z bleščečimi solnčnimi žarki, in oddaleč nekje se je glasila vesela pesem mladih koscev. Z gorâ so pozdravljale prijetne in lepe senožeti, in vsi gozdovi so bili polni ptičjega petja.

Pokleknila je gospa na sveži grob. Molila je gorko molitev in si otrla tupatam solze z robcem. Težko ji je bilo tako, da si je mislila, da ji počí srce... Edini otrok ji je bil on, ki počiva tu pod mrzlo zemljo. Njena ljubezen, ponos in upanje. Pred leti ji je umrl mož; objokovala je njegovo smrt, a tolažil jo je sin, njena uteha, njeno upanje. A zdaj je odšel tudi on — ostala je sama in zapuščena na svetu... Kdo jo bo tolažil in kdo jo bo ljubil v tej solzni dolini?

„Da bi prišla smrt in me ponesla nad zvezde k mojim dragim!“ si je zaželela. Molila je dolgo tisto jutro na grobu in se ni mogla ločiti od njega. Toda naposled je vendarle vstala. Še enkrat je pogledala na drago gomilo in takrat je zapazila tam ob vzglavju tri šopke. Lepi so bili in poviti iz najlepših poljskih rož.

Še vsako jutro je zapazila sveže šopke na sinovem grobu. Čudila se je temu, a izvedeti ni mogla za darovalca. Tako dobro ji je bilo v srcu, ko je videla tiste šopke. Mislila si je, da je na svetu še eno srce, ki žaluje z njo. Kako bi ljubila tistega, ki čuti z njo bridko boleost! Rada bi ga spoznala in mu stisnila roko... A zaman je poizvedovala okrog.

Napotila se je proti postaji in prišla ravno v zadnjem trenutku tja. Kajti vlak je že prihajal. Stopila je v voz. Še enkrat je pogledala na sinje planine, ki so se kopale v solnčnih žarkih, ki so ji ukradle najljubše na svetu — vlak se je premaknil. Potem pa so ji obvisile oči na mali deklici, ki je stala žalostna tam ob ograji in gledala naravnost v njo.

„Kovačeva Nežica je,“ je pomislila gospa. Žal ji je bilo, da je ni zapazila prej. Ugajala ji je mala sirota brez staršev in dobrih ljudi. Njeno vedenje ji je bilo všeč in njena lepa skromnost.

„Škoda,“ je mislila gospa in pomigala z roko v slovo. Priklonila se je Nežica, kakor se je priklanjala učiteljici, in vlak je odbežal. Še enkrat se je pokazal tam za ovinkom in potem je izginil. Prazno je bilo vse okrog in prazno je bilo tudi v srcu male Nežice.

Stisnila je k sebi šolsko torbico in se napotila preko vrta proti šoli. Izvedela je bila, da odhaja danes mestna gospa. Pa se je bila izmuznila od doma, da jo vidi še enkrat. Dolgo je čakala tam ob ograji, preden je prišla gospa. A ni je pogledala gospa, in Nežici je bilo bridko.

„Ah, pozabila je name,“ si je mislila. „Kaj ji je mar uboga, raztrgana Nežica!“ — A tedaj ji je pomignila gospa iz voza, pomignila je — in vlak je izginil, in izginil je prijazen, blede obraz mestne gospe.

Žalostna je bila Nežica ves tisti dan. Sirota ni imela drugega na svetu kakor bratca Andrejca, ki je pasel krave pri Črnetovih. Pri daljnem sorodniku je živela borno; saj tisti stric je bil sam revež in ni imel drugega kakor pridne, žuljave roke. Že dolgo je tega, odkar je umrla dobra mamica v bridki bedi in je težko zapustila tujim ljudem mala otročiča. — Sirota je bila mala Nežica, in sirota je bil trmoglavec-Andrejec.

Rada je imela Nežica strica in teto, rada je imela mestno gospo. Če bi jo vprašal kdo, koga ima rajši, pa bi ne vedela odgovoriti ... A šla je mestna gospa; daleč je šla v veliko mesto in se ne vrne morebiti nikdar več.

Tega pa ni mogla verjeti Nežica. Prepričana je bila, da se vrne gotovo v kratkem času. Stokrat si je že ponovila tisti dan vesele besede, da se povrne.

„Še me bodo pobožali po laseh in se mi bodo prijazno nasmejali. Lepo bo takrat, in gospa bodo pri meni ...“

Tako je mislila mala Nežica in je čakala vrnitve mestne gospe. Prepričana je bila, da vidi kmalu gospo, in to prepričanje jo je kratkočasilo v dolgih dnevih. V tihih jutrih pa je trgala na polju najlepših rož in jih povijala v šopke. Potem pa je šla na pokopališče ...

* * *

In resnično — ni se motila mala Nežica. Gospa se je kmalu vrnila iz mesta. Dolgčas ji je bilo v šumnem mestu. Hrepenela je po mirni zagorski vasi, hrepenela po sinovem grobu. Končno pa je pustila vse in se preselila za vedno v zagorsko vas. Po pokojnem možu je dobivala precejšnjo pokojnino, in govorili so, da je bogata in ima denarja, da sama ne ve kam z njim. Stanovala je v mali, prijetni hišici nedaleč od pokopališča.

Toda še preden je prišla gospa, so se prikazali nekega jutra tuji zidarji in delavci. Odšli so naravnost k županu, in župan jih je peljal na širni pašnik kraj vasi. Na najlepšem mestu so pričeli meriti, in ko so izmerili vse, je odšel župan domov. Delavci pa so delali, od zore do mraka so delali pridno kakor čebelice.

„Profesorjeva gospa iz mesta gradi hišo,“ je šel glas po vasi. Razveselila se je Nežica in tlesknila z rokami.

„Saj sem vedela, da pridejo,“ je dejala samasebi. „Srce mi je reklo tako . . . Sanjalo se mi je, da so me spet božali po laseh in so se mi smejali prijazno: Nežica, ej, Nežica! . . . Pa sem vedela, da pridejo . . .“

Ko se je vrnila Žitnikarjeva gospa iz mesta, se je napotila naravnost na grob sina Ivana. In glej — zopet so stali tam na vzglavju trije sveži, lepi šopki. Začudila se je gospa in mehko ji je bilo pri srcu. Na vsak način je hotela poizvedeti, kdo je blagi darovalec.

Dolgo se je mudila gospa na grobu. Potem pa je šla naravnost v župnišče. Župnik, star in blag gospod, ki ga je spoštovala in ljubila vsa dolina, jo je sprejel prijazno. Sedla sta k javorjevi mizi in se pogovarjala o tem in onem.

Med pogovorom je dejala gospa: „Prinesla sem s sabo večji znesek . . . Prosila bi Vas, da bi bili tako prijazni, pa bi razdelili med reveže. Poznate ljudi in veste dobro, kdo je v potrebi. Da bi molili za ubogega mojega Ivana . . .“

„Blag je Vaš namen, gospa,“ je odgovoril župnik in ganila ga je plemenitost stare, nesrečne gospe. „Bog Vas bo blagoslovil že na tem svetu za to. Vaše delo bo rodilo zlate sadove, saj bo ob njih blagoslov božji.“

„Samo utehe prosim v svoji nesreči — samo tolažbe prosim Boga,“ je vzdihnila gospa. „Vse drugo je zame že umrlo.“

„Potolažite se, gospa,“ je prigovarjal sivolasi župnik z glasom gorkega, srčnega sočutja. „Delajte dobro — in videli bode, da se Vam kmalu uteši duša. Bog je neskončno dober in ne pusti, da bi kdo trpel pokrivem.“

Besede župnikove so nekoliko potolažile nesrečno gospo. Postala je mirna. Molčala je nekaj časa, potem pa je spet izpregovorila:

„Veste, gospod župnik, nekaj me zanima tu v vasi. Kadarkoli pridem na grob pokojnega Ivana, vselej najdem tam tri sveže šopke. Čudno se mi zdi to in zelo rada bi izvedela za onega dobrega darovalca.“

„Ni darovalec, ampak darovalka,“ se je nasmehnil župnik. „Ako želite, gospa, pa vam povem, kako sem prišel do one skrivnosti.“

„Prosim, gospod župnik — dajte no povedati,“ je prosila gospa Amalija.

In župnik je pričel pripovedovati. „Imam navado, da vstanem vsako jutro zarano in se grem izprehajati v božjo naravo. Krasno je tam, in človeku je tako mehko in prijetno v srcu . . . In tisto jutro — menda bo že teden dni od tega — grem skozi polje tam ob potočku. Nedaleč tam, sredi travnika pa zagledam deklico, ki je trgala rože. Postanem nekaj časa in jo opazujem. Ni me zagledala. Ko je nabrala zadosti rož, se je vsedla na kamen in pričela povijati šopek.

Stopim prav tiho in nalahko k njej in jo vprašam: „Komu povijaš šopek?“

Prestrašila se je tako, da ji je padlo vse cvetje na tla. Dvignila se je in stala s povešeno glavo pred mano. Nobene besede se ni upala izpregovoriti.

— Povej no, Nežica! Saj ti ne storim ničesar hudega! sem jo bodril.

— Takrat pa se ji je razvezal jeziček in odgovorila je jecljaje:

— Šopke ponesem na grob ateja, mamice in ... in ...

Spet je prenehala deklica, kakor bi se bala, da izda veliko skrivnost, ki jo hrani v svojem srcu. Šele po dolgem prigovarjanju je razodela:

— Zadnje šopke pa delam za grob gospoda profesorja, ki so umrli na gorah ...

Pobožal sem deklico po mehkih kodrih in sem jo pohvalil: — Pridna si, Nežica, in tvoje srce je zlato ... Pa zdaj mi povej, zakaj nosiš šopke tudi na grob gospoda profesorja?

Šele po dolgem prigovarjanju mi je odgovorila: — Zato jih nosim, ker so bili gospod profesor tako dobri ... Zlato mamu imajo, ki so mi podarili lepo krilce z belimi čipkami. — Žalostni so dobra mestna gospa, a jaz jih imam rada, tako rada ... Še se povrnejo iz mesta, pa jih bom spet videla ...

Vidite, gospa, tako mi je pripovedovala mala deklica,“ je končal župnik. „Ganila me je skoro do solz. Plemenito srce ima deklica. Škoda, da se ne more razviti popolnoma, ker deklica je revna in nima dobre duše, da bi ji pomogla.“

„Poznam deklico dobro — vseč mi je,“ je rekla gospa. Podprla si je glavo z roko ter je premišljevala nekaj časa. Potem pa je vstala in stopila pred župnika.

„Gospod župnik,“ je dejala, „vstala je v meni misel, lepa misel. Kaj, ko bi vzela ubogo deklico k sebi? Dolgčas mi je sami in zapuščeni ... Deklica bi prinesla k meni solčnih žarkov in pomladi — stare, bridke rane bi se pa zacelile. Kaj pravite Vi k temu?“

„Krasno, plemenito delo!“ je odgovoril sivi gospod. „Drugega Vam ne morem reči, kakor da Vam častitam k tej lepi misli.“

„Zato bi pa rada spoznala vse razmere, v katerih živi in je živela deklica,“ je nadaljevala gospa Amalija. „Bolje je, da se poznamo dodobra, če hočemo živeti lepo in prijazno. Gotovo ne pozna nihče zgodovine uboge sirote tako dobro kakor Vi. Zato Vas prosim, da bi mi jo povedali nekoliko.“

Gospa Amalija se je vsedla nazaj na stol. Župnik pa je jel pripovedovati. „Dobro sem poznal rajnega Kovača, očeta sirote Nežice. Bil je priden človek, dasi nekoliko trmoglav. Imel je majhno kajžo tam na koncu vasi in nekaj polja. Toda neki tuj človek ga je zapeljal, da je pričel lesno trgovino. Toda ni se obnesla. Zabredel je kovač v dolgove; prišel je ob vse svoje imetje in postal navaden delavec. Z ženo sta delala pridno, da sta preživela sebe in svoja dva otroka. A v hudi zimi, pred petimi leti, se je prehladil in umrl. Uboga žena se je trudila zdaj sama za otroka. Trudila se je tako dolgo, da si je tudi ona nakopala bolezen in šla za možem ... Nežico sta vzela k sebi daljnja sorodnika, ki nimata sicer posvetnega blaga, a imata pošteno srce. Fant Andrejec pa je šel past živino h kmetu Črnetu ... Lepo je vedenje obeh. Fant je sicer nekaj trmoglav, a deklica je pohlevna in krotka kakor ovčica na planini.“

„Dosti sem izvedela o njej,“ je dejala gospa Amalija. „K sebi jo vzamem, samo če bo hotela. Potem pa bomo že videli, kako bo nadalje. Hvala, go-

spod župnik, za vsa pojasnila — še danes pojdem tja dol k Nežici, da se pogovorimo.“

Prijazno sta se z gospodom poslovila, in gospa Amalija je odšla. Sivi, dobrotni starček pa je stopil k oknu in gledal za odhajajočo. Nehote se mu je dvignila roka, kakor bi hotela blagosloviti staro gospo, ki je spela s počasnimi koraki po cesti.

„Bog naj te blagoslovi v tvojih dobrih delih,“ je šepetal častitljivi starček. „Naj ti pošlje utehe in tolažbe trpečemu srcu! Prišla si kakor angel v naš tihi planinski svet in zdaj hočeš trositi srečo in mir po vasi...“

Gledal je župnik za gospo Amalijo tako dolgo, dokler se ni skrila za vogalom visoke hiše. Rosne so mu bile modre oči, in tiho je molil za ono, ki je izginila za vogalom... (Dalje.)

Krt.

Dnevna vročina je pojenjavala, akoravno je stalo solnce še precej visoko na nebesnem svodu. Senca dreves je padala od gozda daleč na travnik, kjer so se zbrali zastopniki vseh štirinogatih živali. Vsaka vrsta si je izvolila prvaka, ki naj bi zastopal ves rod pri tem shodu. Tudi krti, ki so še takrat prebivali na površju zemlje, so poslali starega sobrata Dolgorilca. Že doma je bilo sklenjeno, da mora Dolgorilec gledati na to, da postane on kralj vseh četveronožcev. Tako postanejo tudi ostali krti plemenitaši v širnem živalskem kraljestvu.

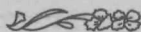
Toda na dober uspeh Dolgorilec sam ni upal. Med potjo na travnik, kjer se je vršilo zborovanje, je sicer računil na to, da ga bode podpirala dolgorepa podgana in urna miš. Toda kaj porečejo k temu kosmati medved in mogočni lev ter drugi velikaši živalskega rodu? Na te se doma še niti spomnili niso lahkoumni krti.

Ko so si živali izvolile po svojih zastopnikih kralja, so glasovale vse — razen krta — za leva. Celo podgana in miš sta pozabili na prijatelja Dolgorilca. Sam je revež ostal in ni vedel kaj početi. Miši in podgani je napovedal tedaj smrtno sovraštvo, toda ni se mu izkazala ta napoved v korist. Miš je res silno preganjana od črnega krta, toda podgana se maščuje za svojo zaveznico in krta zalezuje kjer ga le more.

Dolgorilec je tedaj odšel domov. Veličasten sprejem ga je pričakoval doma. Vsi so mislili, da je on izvoljen kraljem; toda motili so se ubogi krti. Osupli in prepadeni so poslušali, ko jim je pripovedoval Dolgorilec, kako se mu je godilo na shodu.

Ko je dokončal svojo pripoved, stopili so skupaj vsi prvaki krtovega rodu in so sklenili, da si ustanové svoje kraljestvo. Šli so pod zemljo in tam imajo svojo deželo. To je takozvana krtova dežela, kjer še sedaj rijejo.

Polenčan.

Med mladimi zajčarji.

Spisal Ivan Kranjskogorski.

I.

Visoko na modrem nebu je pripekalo solnce. Goreči žarki so obkrožali pisane cvetice na zelenih travnikih, da so revice venele in povešale nežne glavice k tlom, kot bi se hotele skriti pred njimi. Gozdovi so bili mirni. Ni bilo v njih vrhovih prijetnega šumenja, in tudi drobne ptice niso prepevale veselih pesmic, ampak tiho so sedele v senčnatem vejevju. Po zeleni dolini pa so se vile bele ceste kot srebrni trakovi in žarele v pekočih solnčnih žarkih, da je peklo bosonogega Drejčka v noge, ko je hitel iz šole domov. Obraz mu je bil ves potan, in srajca se je oprijemala života. Potisnil je slamnik globoko čez oči, da bi se mu ne bleščalo od žareče ceste in da bi ga solnce preveč ne ožgalo. Pa nič ni pomagalo. Danes je bilo solnce preveč vsiljivo; tudi skozi slamnik je mučila Drejčka solnčna vročina in mamljivi cestni blesk.

Seveda to ni bilo po volji Seljanovemu Drejčku. Jezil se je skoraj na to vsiljivo solnce. Pa spomnil se je, kako je zmrzoval pozimi, ko je ležal debel sneg kroginkrog, in kako je moral hoditi po ozki gazi v šolo. Takrat bi mu bila skoraj zmrznila ušesa, če bi mu dobra mamica ne bili kupili gorke kučme. Nos pa ga je skelel in bil je ves rdeč. Prinesel je Drejček v šolo vselej največjega „ščinkovca“ na nosu. Zeblo ga je v noge, in ker je bil še majhen, je jokal, ker ga je zeblo. Solze pa so se ustavljale ravno tam za ozeblim nozkom, zmrznile so in zledenele.

In solnce ga je gledalo tako pomilovalno z modrih višin. Takrat se mu je zdelo, kot bi bilo solnce žalostno in bi mu tiho šepetalo:

„Glej, ljubi Drejček, rado bi ti pomagalo in ogrelo otrple ude, pa sem predaleč od tebe, predaleč!“ — Drejček pa je bil nevoljen in solze so mu silile v oči, ker ga je zeblo. Gledal je proti solncu in mu očital:

„Čemu pa si ti, solnček, tam gori na modrem nebu, kjer so angelci doma, da ne ogreješ mene in ne prepodiš hudega mraza? Saj vidiš, da mi bo skoraj nosek zmrznil. Kako bom duhal potem poleti vonjive cvetice, če mi nosek zmrzne, moj ubogi nosek!“

In takrat se je zazdelo Drejčku, da se je solnce nasmehnilo in reklo:

„Čakaj, Drejček, potrpi! Kmalu pride pomlad, in takrat pridem tudi jaz bliže k vaši zemlji, pa te bom ogrelo, da boš vesel in boš duhal vonjive cvetice; saj ti ne bo še zmrznil nosek.“

Tako je reklo solnce v tisti hudi zimi in ga potolažilo.

Zdaj pa se je spomnil Drejček na to in videl, da ga solnce res ogreva in da je izpolnilo svojo obljubo. Zato se ni maral hudovati nad žarečimi žarki, četudi so mu lile debele potne kaplje po obrazu.

Stopil je v senco košate smreke, ki je stala ob potu, da se malo odpočije in ohladi, ker je imel še dobro četrto ure do doma. Spomnil se je svojih zajčkov, ki ga težko pričakujejo doma v tesnem zajčnjaku.

Gotovo jim je vroče, si je mislil, in revčki hrepene vun na zeleno trato. Čakajo in čakajo, kdaj pride Drejček in jim izpolni željo. Pa ga ni in ni. V sočnati muljavi bi se radi pasli in skakali po zeleni trati; toda Drejčka ni, da bi jih spustil vun.

Že hoče iti, da pomaga ubogim zajčkom, pa ga prime Citrarjev Tine za rokav:

„Kam pa tako naglo, Drejček? Čakaj, da se še jaz ohladim, greva skupaj!“

„Ne morem, ne smem.“

„Kaj, ne moreš, ne smeš! Zakaj pa ne, Drejček?“

„Zato ker nimam časa; se mi strašno mudi,“ mu odvrne Drejček s takim ponosom kot človek, ki ima veliko, važno opravilo. „Saj veš, kako veliko zajčkov imam! In vsi me težko pričakujejo doma, ker bi se radi pasli v sočnati muljavi in se igrali na zeleni tratici.“

„Moram iti,“ reče odločno in odhiti naglih korakov po beli cesti, Citrarjev Tine pa za njim, ker bi se bil rad razgovarjal o zajčkih, ki bi jih imel tudi on rad.

„Drejček, imaš veliko zajčkov,“ ga vpraša ves zasopel.

„O veliko, veliko, dvainštirideset. In oče so rekli, da bosta zopet dve zajki pripeljali mlade.“

„O, dvainštirideset, o! Kakšni pa so, Drejček! Kaj so beli, tako lepo beli kot Vlipčevi?“

„Beli so, beli kakor sneg. Pa imam tudi rjave in bele s črnimi lisami, pa tudi prav črne. Črnih pa nimam rad; zato jih bom najprvo prodal. Da, prodal jih bom, pa si kupim kučmo za zimo in lepe nove škornjice.“

„Koliko pa boš hotel za enega, Drejček?“

„Hm, koliko! Veliko! Krono ali pa še več!“

„Krono ali pa še več,“ ponovi Citrarjev Tine in se zamisli. O, ko bi imel krono, pa bi si kupil od Drejčka zajčka, lepega belega zajčka. In ta bi pripeljal mlade, mladi pa bi zrastli v velike, in on bi jih prodal ter si kupil gorko kučmo za zimo in škornjice. Pa nima krone in si ne more kupiti zajčka; zato pa tudi kučme ne bo imel. Premišlja in premišlja. Pa čim dalje premišlja, tem bolj je žalosten, ker ne ve, kje bi dobil krono. Prosil je že očeta in mater, naj mu kupijo belega zajčka. Pa so rekli, da nimajo denarja, ker so slabi časi in da se denar težko zasluži.

Premišljeval je že prej, kako bi si zaslužil krono. O rad bi bil delal ves dan ali ves teden in šel bi bil tudi v deveto deželo, kjer kraljuje naj-

bogatejši kralj, samo da bi si prislužil srebrno kronico. A ni mu mogoče, ker je še premlad in mora hoditi v šolo.

Žalost mu trga srce, ko gleda v tla, in solze mu silijo v oči. Stopica zraven Drejčka, okrog bosih nog pa mu hlapajo široke hlače, da se čuje, ko udarjajo po golih nogah. Mali kopičasti klobuček si je potegnil na oči in lepo izpreminjajoče se petelinovo pero, ki ga nosi za trakom, se je nagnilo in nič več tako ponosno ne gleda čez Tinetovo glavo. Tudi Tine ne hodi več ponosno. Nekaj tesnega, tako čudnega mu leži na srcu, da bi najrajši legel na zeleno zemljo in se milo razjokal. Saj ne more dobiti krone, da si kupi belega zajčka.

Nehote se mu izvije globok vzdih iz mladih prsi.

Drejče čuje ta vzdih in vidi, kako je Tine žalosten.

„Tine, kaj pa ti je? Zakaj si tako potr?“

Sočutno ga pogleda pri tem vprašanju. Tinetu pa stopijo solze v oči. Obrne se vstran. Zakrije potem obraz z rokami in zajoče — — —.

V modro nebo sta vzplavali dve beli meglici od sinjih gor, postajali vedno manjši in manjši, dokler naposled nista popolnoma izginili v nebni modrini. Bili sta kot dva bela angelca, ki sta vzplavala z zelene zemlje v modra nebesa, da poročata Bogu o dobrih in o hudobnih ljudeh. Dolgo je gledal Drejček za njima, pa ni ju videl več.

Potem pa se je obrnil k Tinetu, ki je tiho jokal in so mu solze kapale med drobne prste:

„Zakaj pa jočeš, Tine?“

Tine nič ne odgovori, ampak zaplaka naglas in si briše solzne oči z robcem.

„Povej, Tine, zakaj jočeš,“ ga vpraša Drejček še enkrat. Tudi njega že sili jok, ker se mu Tine smili in ne ve, zakaj joče. Že so mu stopile solze v oči, ko se Tine obrne in napol jokaje odgovori:

„Veš, zato — zato, ker nimam krone, da si kupim zajčka.“

Drejček ga potolaži, da to ni tako hudo, pa da bo tudi on dobil zajčka, morda še več kot enega. Naj nikar ne joče; mamica ga bodo kupili — saj so dobra njegova mamica in ga imajo tako radi. Samo priden mora biti.

Pa te besede niso potolažile Tineta. Saj ve, da mamica nimajo denarja, ker se denar težko zasluži. Nikoli ne bo imel zajčka, da bi ga pasel po zeleni trati in se veselil z njim; zato pa tudi ne bo mogel kupiti kučme. Še vedno ga bo pozimi zeblo v ušesa, znabiti mu bodo popolnoma zmrznila. Potem pa še ušes ne bo imel...

Milo zajoka ob tej misli. Zdi se mu, da gotovo izgubi ušesa in da bo moral brez njih hoditi po svetu.

Drejček mu položi roko na ramo in ga sočutno tolaži:

„Ne jokaj, Tine! Čakaj, jaz ti dam enega zajčka, ali pa še dva, če bodo dovolili naša mati, in če ne boš več jokaj!“

Ob teh besedah dene Tine roke z obraza. Potisne kopičasti klobuk nazaj in spet se mogočno postavi pokonci bleščeče petelinovo pero ter

ponosno gleda čez klobuk. Še so mu stale solze na obrvih in pod očmi; a v njih je že sijala radost, ki mu je nenadoma napolnila vso dušo.

„Ali mi ga boš res dal enega zajčka, Drejček? O, daj mi ga, daj! Saj jih imaš tako mnogo, da se ti ne bo nič poznalo.“

Drejček mu zatrdno obljubi, da mu da še celo dva zajčka. Naj le pride popoldne pogledat k njemu, da bo videl, kako se more ravnati z njimi; kajti zajčar mora mnogokaj znati in razumeti, da zajce prav vzredi.

Tako je modroval Drejček in govoril kot najbolj izurjen zajčar.

Ves vesel je pritekel tisti dan Tine domov ter povedal materi o veliki sreči, ki ga je doletela. Izpolnila se je njegova dolgotrajna želja. Dobil bo lepega belega zajčka in z njim gorko kučmo za zimo. Pa preden je mogel materi kaj povedati, so ga vprašali že z trdim glasom, zakaj je jokal. Čez zagorelo lice so se mu namreč poznale temne srage, ki so jih napravile solze in cestni prah. Umiti se je moral najprej, potem pa je povedal materi vse.

Radosti mu je utripalo srce, in najraje bi bil samega veselja zavriskal, da bi bile čule sive gore o njegovi sreči, ker dobi toli zaželjene zajčke.

(Dalje.)

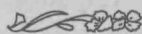

Dedek naš.

Pa so se zamislili
dedek naš v nekdanje dobe,
da spustile vivček jim
so čeljusti redkozobe.

Pa smo se smejali jim,
da so grčavko prijeli;
gorkih bi čutili mi,
da so dedek nas ujeli.

Hej, mi smo pa čilih nog
jo na snežni klanec vdrli,
da so žalostno na nas
dedek skozi okno zrli.

Padaj, sneg!

Padaj, padaj, sneg,
in pobeli breg
tamkaj za vasjo! —

Kaj bi korenjaki,
taki kot smo mi!
vedno le držali,
gorke se peči!

Res je, da na prostem
oster brije mraz,
toda nas ne zmaga —
rdeč nam je obraz!

Torej padaj, padaj, sneg,
in pobeli breg,
da se na saneh
bodemo vozili
po ledenih tleh!

Mokriški.

Sèm priletite, ptice!

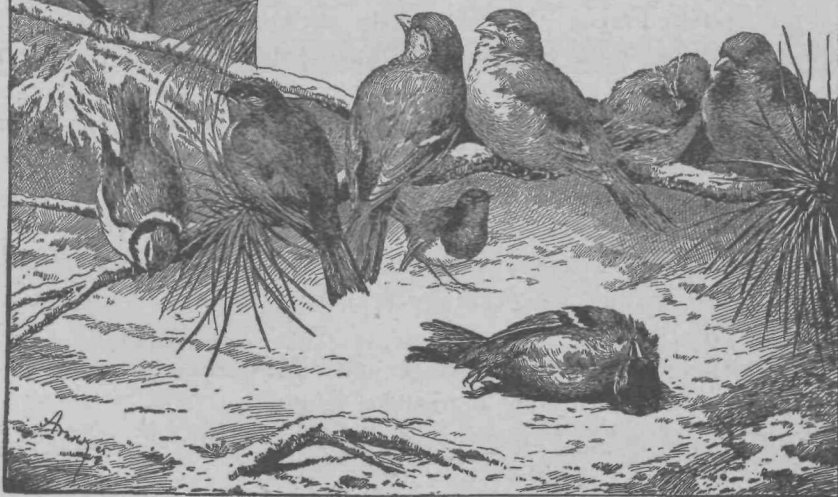
Sèm, lačne ptice, priletite,
nasul dovolj sem zrna vam.
Želodce lačne utešite —
kaj lakota in mraz je, znam.

Le priskakljaj sèm, ti vrabulja,
nič, reva, mene se ne boj!
Kar tebi dobrega storimo,
povrnil nam bo zarod tvoj.

Ščebhljal nam v senci bo poletni,
gosence nam bo z drevja bral;
kaj bi počeli pač v jeseni,
če vrt bi sadja nam ne dal. —

Z dobroto vrača se dobrota,
le pikaj drobno zrnje zdaj!
Kaj bodeš bala se, sirota,
na prošnjah pol sveta je vsaj.

Mokriški.

Smrt v Skalčevi družini.

kalec in njegova družina je stanovala v vlažni sobi. Dvoje oken je gledalo iz nje na tlak velikomestne ulice. Gosposki in kavalirski ljudje so se šetali po ulicah.

Cesta je bila široka, tlak ličen in uglajen.

Zunanje okno Skalčevega stanovanja je bilo popolnoma zaprašeno, da se ni razločil skozenj po cesti hiteči človek. Soba se pa ni prezračevala pri oknih, temveč pri vratih, kadar so se igrali mali Matijče, Cene, Mihec in Ivančka. Soba je bila sicer še dokaj prostorna, a vendar premajhna za vse štiri razposajenčke, kadar so se veselili svojih iger. Mati so bili v kuhinji pri opravkih, oče pa v tovarni. Zvečer so bili zbrani vsi skupaj. Tedaj so pestovali oče najmlajšega Mihca, Cene pa se je sukal z malo Ivančko sredi sobe. Matijče se je oklepal v kuhinji matere in tožil, da ga hoče nekaj udušiti v prsih . . .

Mati so skuhali večerjo. Potem so sedli vsi za zamazano in razrezljano mizo in jedli vsi iz ene sklede. Najsi jed ni bila najboljša, je vendar šla dobro v slast lačnim črvičkom in staršem; le petletni Matijče ni mogel jesti.

Po skupni večerni molitvi so šli mali spat, mati in oče sta pa še sedela za mizo. Oče, tovarniški delavec, je bral strokovni list, ki je isti dan izšel, in katerega so izdajali krščanskomisleči rodoljubi v onem velikem mestu.

„Miha, kaj praviš: naš Matijče mora biti nekaj bolan. Poglej njegovo blede lice in zelenkaste, trepetajoče ustne. Bojim se zanj. Zadnji čas je čisto tih; še igrati se mu ne ljubi z drugimi.“

„Pojdi, pojdi, Franca! To tako pride otroku. Bo morda par dni tak, potem bo pa boljši. Saj vsakomur kdaj kaj pomanjka; kako da bi otroku nikoli nič?“

„Jaz res mislim, Miha, da je Matijče bolan. Boš videl: ne bova ga imela več dolgo.“

„Nikar me ne straši s takimi mislimi! Saj veš, da ljubim tebe in otroke nad vse na svetu in da bi mi bil prehud udarec, ko bi me Bog obiskal s takim bičem. Čeprav malo zaslužim, vendar se rad trudim, da preskrbim malim kruha, da niso revčki lačni. Najdražje na svetu so mi otroci poleg tebe, Franca!“

„No, pa vendar: kaj misliš, kaj bi bilo Matijčetu? Stopi sem in ga poglej. Niti v spanju ni miren in poslušaj ta glas:

„Mama, mene peče, — mene skeli; udušilo me bo! Pomagajte, ata!“

Tako je govoril mali Matijče v spanju, počasi, razločno, kot bi govoril odrasel človek.

„O Bog in Marija, naš Matijče je res bolan! Imaš prav, Franca! Pokliči zjutraj zdravnika, če bo mogel kaj pomagati.“

„Miha, izmed vseh štirih otrok, ki jih je nama podaril Bog, je bil Matijče vedno najpridnejši. Njegova smrt bi me zadela najhuje.“

„Ne govori o smrti, Franca! Lepo te prosim. Bog naju varuj kaj takega.“

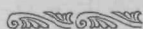
V pozno noč sta nadaljevala oče in mati pogovor o bolnem otroku in o svojih težavah. Lučca na mizi je brlela vedno bolj počasi in počasi, nazadnje pa ji je zmanjkalo petroleja. — — —

Mrzla zimska noč je bila zunaj. Zvezde pa so zlatile jasno nebo, kakor daleč je seglo oko. Proti jutru se je ena hipno utrnila in švignila po vesoljstvu. — — —

Velikomestna ulica je bila prazna, tiha in zavita v zimski mraz.

Zjutraj ni vstal več Skalčev Matijče. Preselil se je ponoči v boljšo domovino k najboljšemu Zdravniku, kjer ne čuti več bolečin v prsih — — —

Vukovoj.

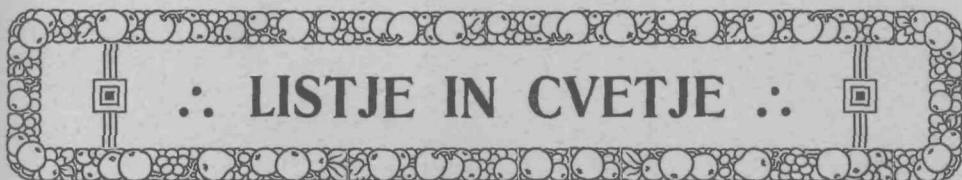
Drevje tarna.

Drevesa v gozdu šepetajo,
modrujejo o lepih dneh,
ko je na vejicah njihovih
igral cefirjev topel smeh.

Popevale so drobne ptice,
ves gozd je bil prelesten gaj,
cvetice bujne so cvetele,
a vse uničeno je zdaj.

Odpal je kras cvetoče dobe —
vendar, kot bi pri cvetu cvet
odpiral nežno, belo čašo,
visi od vejic ivje, led.

Mokriški.

LISTJE IN CVETJE

Mladi zvezdoznanec.

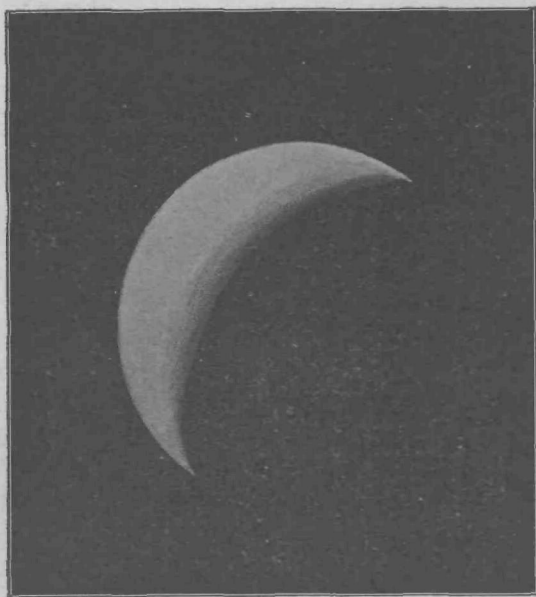
Premičnice našega osolnčja (planeti). Med najsvetlejšimi zvezdami na nebu so že stari narodi opazili nekatere, ki vzbujajo pozornost po svoji mirni luči in po tem, da izpreminjajo svoje mesto med drugimi zvezdami. To so naše premičnice, zlasti Venera, Mart, Jupiter in Saturn. Tudi Merkur¹ je bil starim narodom že znan. O premičnicah našega osolnčja vam je „Vrtec“ že lani povedal važnejše podatke. Izvedeli ste imena premičnic in njih oddaljenost od solnca (str. 46), njih velikost (str. 62.), o njihovih potih okrog solnca in o času njihovega obteka (str. 86.). Zdaj se pa hočemo o teh premičnicah poučiti še natančneje.

Merkur in Venera. Solncu najbližja premičnica je Merkur, oddaljen od solnca 58 milijonov *km*, za njim pride Venera v oddaljenosti 108 milijonov *km* od solnca. Merkur in Venera se ne moreta nikoli daleč oddaljiti od solnca, zato sta vidna le kot večernici po solnčnem zahodu, ali kot danici pred solnčnim vzhodom. Merkurja moremo le redko videti v naših krajih. Vendar ga naši

¹ Imena so povzeta po poganskih božanstvih starih Rimljanov. Merkur je bil bog trgovine, Venera boginja lepote, Mart bog vojske, Jupiter najvišji bog, bog dneva, luči in nebes, Saturn bog setve in rodovitnosti, Uran bog nebesa in Neptun bog morja.

ljudje tuintam poznajo in ga imenujejo malo večernico. Slavni Kopernik¹ je, kakor pripovedujejo, tožil na smrtni postelji, da nikdar ni videl Merkurja.

Vse drugače je z Venero. Kdo je ne pozna, najsvetlejšje zvezde našega neba? Seveda ni vedno enako svetla. Kako krasna je bila minuli mesec, ko je 8. januarja kot večernica dosegla največjo svetlobo. Gotovo je niste mogli prezreti, ako ste opazovali zvezdnato nebo. Lepoto večernice ali danice opisuje že sv. pismo, opevajo jo pesniki vseh narodov. — Ko sem Venero pokazal nekoč skozi daljnogled nekemu gospodu, je zaklical: „To je pa luna.“ Mislil je, da bo videl Venero v okrogli podobi, kakor se vidi n pr. Jupiter. Kadar je Venera najsvetlejša, se nam vidi kot srp. S prostimi očmi sicer tega ne vidimo, pač pa v daljnogledu, kar nam pokaže sl. 3. Venere ne vidimo nikoli cele razsvetljene. Takrat je namreč na nebu v solnčnih žarkih, v resnici pa onstran solnca. To

Slika 3.

si lahko prav preprosto sami predočite, ako narišete pot Venera okrog solnca in zaznamujete Venero na raznih točkah te poti, kako jo razsvetljuje solnce. Razmere so iste kakor pri naši luni, le da mi z zunanje strani gledamo na Venero in njeno pot, pri luni smo pa v središču poti.

Ko potujeta Merkur in Venera okrog solnca, se more dogoditi, da gre njuna pot preko svetle solnčne ploskve. Tedaj se vidi Merkur, oziroma Venera, črna točka, ki se premika preko solnca. Prehod Venerin se more opazovati še s prostim očesom. Prehodi Merkurjevi so pogostni, Venerini pa jako redki. Zadnji Merkurjev prehod je bil 14. novembra 1907, prihodnji bo pa 7. novembra 1914. Zadnji Venerin prehod je bil l. 1882., prihodnja bosta šele l. 2004. in

l. 2012. Kakšne so razmere na Merkurju in na Veneri? O tem nam zvezdoznanstvo ne ve dosti povedati. Samo to lahko rečemo, da mora biti na Merkurju silno svetlo in vroče, ker ima ondi solnce šestkrat večjo moč kakor na zemlji. Venera ima jako gosto ozračje in je vedno zavita v meglo in oblake. Zato najbrže še noben zvezdoznanec ni videl njenega površja. Tudi še niso mogli spoznati, ali se Venera vrti hitro ali počasi okrog svoje osi, ali se torej ondi menjujeta dan in noč. Pot Merkurjeva okrog solnca traja 88 dni, Venerina pa 225 dni.

Mart. Poleg zemlje in lune je Mart najbolj znano nebesno telo. Prostemu očesu se vidi Mart kot zvezda rdeče barve. Svetlobe je jako različne. Kadar stoji zemlja med Martom in solncem, je Mart svetlejši kakor vse zvezde stalnice, da, včasih prekosi celo Jupitra po svetlosti. Kaj svetel in lep je bil

¹ Kopernik Nikolaj je eden izmed prvih zvezdoznancev. Utemeljil je nauk, da se zemlja in druge premičnice sučejo okrog solnca, dočim so prej mislili, da zemlja stoji in da se solnce z vsem nebesom suče okrog zemlje. Kopernik je bil rojen 19. februarja 1473 in je umrl 24. maja 1543 kot kanonik pri stolnici v Frauenburgu na Vzhodnem Pruskem.

lani v septembru. Zdaj je njegova svetloba že precej manjša. Videti ga morete zvečer na zahodnem nebu. Mart je mnogo manjši kot zemlja. Njegov premer je nekoliko nad polovico zemeljskega, namreč 6781 *km*. Pot okrog solнца prehodi v 1 letu 322 dneh. Okrog svoje osi se zavrti v 24 urah in 37 minutah. Na njem se torej menjata dan in noč kakor na zemlji. Tudi v drugih ozirih je jako podoben zemlji. Zvezdoznanci opazujejo na Martu razne lise, pege in črte, ki naj bi bile voda in suha zemlja. Na obeh tečajih je opazovati prav svetli lisi, ki sta morda sneg in led, kakor na zemlji na severnem in južnem tečaju. Mart ima dva spremljevalca, meseca. Imenujeta se Fobos in Deimos¹. Odkrili so ju l. 1877. Prav majhna sta, približno 8 in 9 *km* imata v premeru in se vrtita s silno hitrostjo okrog svojega gospodarja, prvi preleti pot v 7¹/₂ uri, drugi v 30¹/₄ ure.

Male premičnice. V prostoru med potjo Marta in Jupitra je nebroj majhnih, prostemu očesu nevidnih nebesnih teles. Vsi ti pritlikavci imajo vsega skupaj komaj za stotinko zemeljske tvarine. Vendar so važna nebesna telesa, ker so kljub svoji malenkosti samostojna bitja, ki, le solncu pokorna, krožijo krog njega. Zvezdoznanstvo jih imenuje asteroide ali planetoide. Prvo malo premičnico so odkrili 1. januarja 1801 in jo imenovali Cerero². Zdaj jih je znanih že nad 650. Premer največjega asteroida, Cerere, meri 119 *km*. Asteroidi prepotujejo svoje poti okrog solнца v 13³/₄ — 9 letih.

Jupiter. Ta je pa velikan med velikimi premičnicami. Njegov premer znaša 144 580 *km*. Po velikosti je enak 1370 zemeljskim krogom. Okrog svoje osi se zavrti Jupiter v 9 urah 55 minutah. Torej je na Jupitru kratek dan. Na

Slika 4.

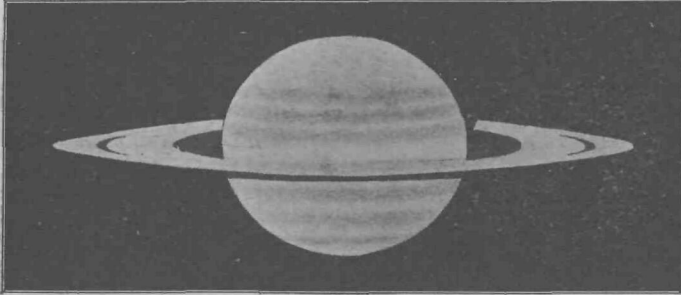
tečajih je Jupiter jako poploščen. Približno v 12 letih (11 let 355 dni) prehodi pot okrog solнца. Jupiter pa ima tudi svoje kraljevo spremstvo, spremlja ga namreč 8 mesecev. Štirje večji so že dolgo časa znani, petega so odkrili l. 1892. in osmega l. 1908. Prve štiri pokaže že boljši navadni daljnogled. Slika 4. pred-očuje Jupitra in njegove štiri večje mesece. Prav zanimivo je opazovati, kako menjavajo ti meseci svoja mesta, ko potujejo okrog Jupitra. En dan n. pr. sta na desno in levo po dva meseca, drugi dan so vsi štirje na eni strani, potem spet na eni strani eden, na drugi trije. Zdaj sveti Jupiter v drugi polovici noči, vzhaja ob 10. zvečer in je v sozvezdju device; konec februarja bo vzhajal že

¹ Fobos, grško: strah, beg, in Deimos, bojna groza, sta spremljevalca bojnega boga Marta.

² Cerera, pri starih Rimljanih boginja rasti in redovitnosti.

ob 8. uri zvečer. Boljši zvezdoznanski daljnogledi nam pokažejo na Jupitrovi ploskvi, zlasti ob ravniku, temne proge (prim. sl. 4.). Na Jupiteru ima solnce $\frac{1}{4}$ tiste moči, kakor jo ima na zemlji. Jupiter je zagrnjen v gosto ozračje z veliko množino oblakov in soparov, skozi katero le težko prehaja solnčna svetloba. Vendar je na Jupiteru vroče, ker ima še veliko lastno toploto, ker še ni ohlajen kakor naša zemlja.

Saturn. Zanimivejši kakor vse druge premičnice našega osolnčja je Saturn. Ima celo 10 mesecev in poleg tega mogočen obroč, ki prosto obdaja njegovo kroglo. Premer Saturnove krogle je 119.746 km, premer obročevega

Slika 5.

sestava 279.800 km. Okrog svoje osi se zavrti Saturn v desetih urah 29 minutah, za pot okrog solнца rabi 29 let 167 dni. V tem času se vidi obroč v raznih oblikah, manj ali bolj ozko ali jako široko odprt. Zdajsveti Saturn na zahodnem nebu, nekoliko nižje od Marta, konec februarja bo zahajal ob 9. zvečer

Uran in Neptun sta od solнца najbolj oddaljeni premičnici. Zvezdoznanstvo ju je odkrilo šele zadnja stoletja. Urana je spoznal kot premičnico slavní zvezdoznanec Viljem Herschel 13. marca 1791. Kot zvezda je bil znan že konec 17. stoletja, pa imeli so ga za zvezdo stalnico. Neptuna bi pa smeli imenovati izračunani planet. Resnično gibanje Urana se ni ujemalo z zvezdoznanskimi računi, zato so domnevali, da mora biti onstran Urana še eno nebesno telo, planet, ki moti Urana. Anglež Adams in Francoz Leverrier sta l. 1846. izračunala podatke za domnevano novo premičnico. Po navodilu Leverriera je zvezdoznanec Galle preiskal nebo in 23. septembra 1846 našel izračunani planet, ki je dobil ime Neptun. Pot Uranova okrog solнца traja 84 let 7 dni, Neptunova 164 let 280 dni. Uran ima štiri mesce, Neptun enega. J. Dostal.

Rešitev izpremenjevalne naloge v št.1.*

	kaša	
	maša	
	maha	
	Miha	
veža	miza	Mina
vela	miga	lipa
vila	riga	lipa
mila	roga	lipa
	noga	

* Reši se lahko na več načinov, ker so prehajalne besede še lahko druge.

Prav so rešili: Kumar Rudolf, učenec IV. razreda v Ljubljani; Pustišek Mihael na Zdrav; Gruden Franc, Dol. Retje.

Odgovor na šaljivo vprašanje v št. 1.

Deček, ki ima pri jopiču en sam gumb, ga zapne; če ima pa več gumbov, ga zapenja.

Listnica uredništva.

M. Ljubivoj: Kar bo porabnega, pričbimo; zadnje ni. — Posavec: Ni porabno.

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsakega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 5 K 20 h, za pol leta 2 K 60 h; — Uredništvo in upravnništvo Sv. Petra cesta št. 78 v Ljubljani.

Izdaje društvo „Pripravniški dom“. — Urejuje Ant. Kržič. — Tiska Katoliška Tiskarna v Ljubljani.